

פרשת תצוה : מ- "ולא שמעו, אל-משה, מקצור רוח, ומעבדה קשה" ועד ל - " ואתה תצוה את בני ישראל " - על המפגש הבין דורי - בתהליך השינוי מעבדות לחירות.

זאב (וה) פרידמן

אנו ממשיכים גם בפרשתנו, ללוות ולנתח את מסע בני ישראל בקליניקה המדברית, ביישום התכנית האלוקית, שנמסרה למשה ולאחריו, בפרקטיקה של המתווה החינוכי טיפולי, שמטרתו לחולל שינוי מהותי בעם ישראל- מעבדות לחירות. כאמור, המתווה החינוכי טיפולי מתחיל במקום הנמוך ביותר של העבדות במצרים בפרשת "וארא" בקצה אחד – "ולא שמעו, אל-משה, מקצור רוח, ומעבדה קשה", ומגיע בפרשתנו לאתגר הבא בקצה השני הגבוה, של החיבור הבין דורי – " ואתה תצוה את-בני ישראל, ויקחו אליך שָׁמֶן זֵית זָךְ כֶּתִית--לְמָאוֹר : לְהַעֲלֹת נֵר, תָּמִיד". (כו', כז'). המלבי"ם (רבי מאיר לייבוש בן יחיאל מיכל וייזר 1809-1879) מפרש הפסוק: " במקומות שהתחיל בלשון ציווי, יימצאו גם כל התנאים המחויבים אל הציווי שהם: זירוז, מיז, ולדורות".

אני מבקש להציג קריאה נוספת, בפירושו של המלבי"ם, המאיר באלומת אור את נושא דיונו בפרשתנו, אודות המפגש הבין דורי, בתהליך השינוי במדבר מעבדות לחירות. פירושו מציג ייצוגים לאוכלוסיית הצעירים, המאופיינים בקצב חיים, עכשווי, סוער ורועש של – זירוז, מיידינות, כאן ועכשיו. אך פרושו גם מציג ייצוג לאוכלוסיית האזרחים הוותיקים, המאופיינים בקצב חיים רגוע, מתון, מאופק שקט, בראיה של דורות.

בפרשה הקודמת "תרומה" עסקנו בלידתה של החברה האזרחית במדבר בתהליך השינוי, הנוטלת על עצמה אחריות של נתינה ופילנתרופיה, להקמת המפעל הלאומי של המשכן.

כיצד החברה האזרחית במדבר, יודעת להכיל בקרבה בחיי היום יום ובאתגרים השונים הניצבים בפניה, מרקם חיים של חיבור והדדיות בין הצעירים לבין המבוגרים?

כיצד מונעת החברה האזרחית המתהווה בתהליך השינוי מעבדות לחירות, למנוע קיטוב בין הצעירים לבין הוותיקים?

האם פרשתנו העוסקת בפולחן העבודה במשכן והמתארת את הכלים ובגדי הכהן, מובילה אותנו גם להתחבר למשמעות וההאנשה (personification), של הפריטים והפרטים המתוארים בפרשה, בהקשר למפגש הבין דורי המתרחש במדבר?

המפגש הבין דורי זוכה לעניין ולתשומת לב מחקרית בשנים האחרונות. אנו מכירים את המאפיינים של הדורות השונים: "הדור השקט" (Silent Generation) - אנשים שנולדו לפני סיום מלחמת העולם השנייה. דור הבייבי בום (Baby boomer) הוא מושג סוציולוגי וכלכלי המציין את ילידי תקופת ה"בייבי בום" שלאחר מלחמת העולם השנייה, בעיקר במדינות המערב. מי שנולדו בין 1 בינואר 1946 ו-31 בדצמבר 1964, דהיינו תקופה של 19 שנים. בני דור הבייבי בום היו הראשונים שגדלו עם טלוויזיות בביתם, והיו עדים לכניסת המצאות רבות בתחומי הטכנולוגיה לבית הממוצע, כגון המחשב. דור ה-X (X Generation) הוא כינוי לדור אשר נולד בעולם המערבי לאחר דור הבייבי בום. גבולותיו של דור זה קשים לתיחום, אך לרוב הכוונה לגל דמוגרפי של אלו שנולדו החל מהשנים הראשונות של שנות ה-60 ועד לסוף שנות ה-70 של המאה ה-20. המונח דור האיקס הפך לשגור בזכות ספר בשם "דור האיקס" שכתב דאגלס קופלנד, צעיר אמריקני בשנת 1991, Generation X: Tales for an Accelerated Culture.

לפי חוקרים אמריקאים, דור זה מאופיין בחוסר שאיפה לחולל תמורות בעולם, בנטייה למרוד בסמכות ולבעוט במוסכמות חברתיות, בגדילה ושהייה רבה יותר בבית. דור ה-Y (Y Generation), הידוע אף בשם דור המילניום, הוא כינוי לדור אשר נולד בעולם המערבי לאחר דור ה-X. אף שאין הסכמה מלאה לגבי שנת ההתחלה והסיום של הדור, לרוב הכוונה לגל דמוגרפי של אלו שנולדו במהלך שנות ה-80 ושנות ה-90. דור ה-Y, במיוחד במערב, גדל לתוך ההאצה בפיתוחים

הטכנולוגיים בתחום המחשבים, האינטרנט והסלולר והוא בעל נגישות לכלים ואמצעי תקשורת מתקדמים. **על פי מחקר שפורסם בניו יורק טיימס**, אמריקאים שנולדו בשנות ה-80 עוזבים בגיל מאוחר את בית הוריהם, שליש מהם עוברים דירה בכל שנה ר-40% מהם חוזרים לבית ההורים לפחות פעם אחת. כמו כן הם עוברים במוצע שבע עבודות עד גיל 30, כשני שלישים חיים עם בן זוג בלי להתחתן, ואלו שבחרים להתחתן עושים זאת מאוחר מאי פעם. **דור ה-Z (Z Generation)**; ידוע גם בשם דור ה-M או M-Generation וכן כ-Generation I הוא שם משותף לדור שנולד לאחר אמצע וסוף שנות ה-90 או שנות ה-2000 המוקדמות. דמוגרפים וחוקרים חברתיים מסכימים ביניהם כי הפרסומת הראשונה של ה-World Wide Web בשנת 1994 היא המסמנת את תחילתו של הדור החדש. בני דור ה-Z נולדו לאחר עידן המלחמה הקרה ונפילת ברית המועצות. הם נולדו כשטלפונים סלולריים והחיבור התמידי לאינטרנט, מהווים חלק מרכזי מחייהם והתבגרותם- ואף חלק מזהותם העצמית. יש המכנים אותם בשל כך "דור המסכים" או "דור הפלזמה". **דור האלפא (Generation Alpha)** - אנשים שנולדו משנת 2010 ואילך.

פרשת "תצוה" מציבה לנו מודל של מפגש בין דורי, - דור הצעירים ודור המבוגרים.

הילכו שניהם יחדיו, בלתי אם נועדו? האם מרחב החיים של דורות אלו, הן זה על יד זה, או זה עם זה? הבה נבחן את המודל הבין דורי, בדרך מטאפורית על פי מפרט לבושו של הכהן בפרשתנו. הפרשה מפרטת את הפריטים המרכיבים את לבושו של הכהן במשכן. אחד הפריטים הוא מעיל האפוד, "ועשית את-מעיל האפוד, כְּלִיל תְּכֵלֶת. ועשית על-שוליו, רְמָנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי--עַל-שׁוּלְיוֹ, סָבִיב; וּפְעָמָנִי זָהָב בְּתוֹכָם, סָבִיב. פְּעָמָן זָהָב וְרִמּוֹן, פְּעָמָן זָהָב וְרִמּוֹן, עַל-שׁוּלֵי הַמְּעִיל, סָבִיב. כַּח, לֹא-לְדֹי".

למיקום של הפעמון והרימון, נדרשו שני פרשנים. רש"י מסביר, שמיקום הפעמון והרימון, היה בשורה, אחד על יד השני. הרמב"ן מסביר, שמיקום הפעמון היה בתוך הרימון.

המגייד ממזריטש, מגדולי תנועת החסידות במאה ה-18, וממשיך דרכו של הבעל שם טוב, מציג את המודל הבין דורי, בעקבות פרשנותו של הרמב"ן. לדעתו, הפעמון מייצג את דור הצעירים ואילו הרימון מייצג את דור המבוגרים.

הפעמון חלול והענבל שבתוכו, גורם לצלצולים ורעשים. הפעמון מייצג את הצעירים (דור ה-Z), בראשית דרכם, שמתחילים למלא את המרחב החלול. הם מתלהבים, קופצניים, תזזיתיים ורעשנים. הם נתונים בדינמיקה של שינויים ומעברים.

הרימון מלא וגדוש ב-613 גרעינים. הרימון מייצג את דור המבוגרים (הדור השקט ודור הבייבי בום) שהם, במצב צבירה של מילאות של ניסיון חיים. הם מייצגים את האנטי קלימקס של הצעירים. הם מאפיינים את שיקול הדעת, המתנות, ההתמדה, היציבות, הקביעות והשיגרה. אינם מצלצלים בצלצולים ואינם מרעישים.

המודל של רש"י מציב לנו מציאות של העדר מפגש, והעדר זיקה והדדיות בין הרימון לבין הפעמון, בין הצעירים לבין המבוגרים. מציאות בין דורית של קוים מקבילים, מציאות של זה על יד זה. **המודל של הרמב"ן** מציב לנו מפגש בין דורי, של זיקה, הדדיות, ויחסי גומלין, בין הפעמון לבין הרימון, בין הצעירים לבין המבוגרים. הפעמון ממוקם בתוך הרימון. יש כאן מודל בין דורי, של סינרגיה והעצמה הדדית, של היחד בצד הייחוד. לפעמון- הצעירים ולרימון- המבוגרים, יש לכל אחד מהם את האישיות הייחודית המאפיינת אותו ואת שלב החיים שבו הוא נמצא ועמו היתרון היחסי שלו. גם אם קיימים פערים דיגיטליים בין השניים, גם אם קיימים פערים של לבוש, שפה, אורח חיים, הרי שהמודל הבין דורי, מחייב קיום הדדיות, קיום כבוד הדדי וקיום חיבור של הזנה הדדית. הפעמון בתוך הרימון, כל אחד מהם מביא למפגש הבין דורי את היתרון היחסי שלו. העולם שייך לצעירים וגם למבוגרים, במרחב חיים ומפגש אחד.

המפגש הבין דורי מקבל ביטוי גם במחזור שירים של לאה גולדברג, הנקרא "שירי סוף הדרך". אלה שלושה שירי התבוננות על החיים מזווית ראייתו של איש זקן, כשברקע ניצבת דמותו של

קהלת : " הדרך יפה עד מאד- אמר הנער. הדרך קשה עד מאד- אמר העלם. הדרך ארוכה עד מאד- אמר הגבר. ישב הזקן לנוח בצד הדרך. בשיר השלישי אומר הזקן : " למד את שפתותי ברכה ושיר הלל. בהתחדש זמנך עם בוקר ועם ליל, לבל יהיה יומי היום כתמול שלשום. לבל יהיה עלי יומי הרגל". לאה גולדברג שואפת למרחב חיים בין דורי משותף, המחבר את הדורות יחדיו.

במאמר העוסק במפגש הבין דורי במקומות העבודה : "ניהול בין דורי- X, Y, Z בסירה אחת" של צילה חי שפרי ועדנה קורן, אודם- החברה לפיתוח כישורים בעסקים, הן מציבות אתגר:

"הבסיס לתקשורת טובה בין הדורות הוא הכרה בשונות ביניהם ובתרומה של כל דור, והבנה שלכולם יש מקום. בסיס זה יכול להביא לסובלנות, העלאת המוטיבציה והבנה הדדית. השונות כבר קיימת אם נרצה או לא. אז מדוע שלא נדע להשתמש בה, ובהנאה?"

הן טוענות שניהול בין דורי הוא סוגיה המעסיקה ארגונים רבים. הפער בין הדורות יוצר מצד אחד מגוון עשיר של יכולות, ומצד אחר טמון בו פוטנציאל לקשיים, והארגון משלם עליהם מחיר כבד. קונפליקטים בין הדורות מובילים לקבלת החלטות לא יעילה, לבזבוז זמן בניהול בשל טיפול בבעיות רגשיות, לתקיעות בתהליכים, לעזיבה של עובדים מדור ה-Y ולפגיעה במוטיבציה וביצרנות של עובדי ה-X או העובדים הוותיקים, שעוברים לעמדת התגוננות. **ניהול לקוי של צוות בין דורי עלול להביא לירידה בתפוקות, לפגיעה בשירות לקוחות, להקטנת ראש ולשחיקה במוטיבציה."**

הסרט "המתמחה" בכיכובו של רוברט דה נירו, מתאר מפגש מיוחד במקום עבודה, של אדם פנסיונר מדור הבייבי בום, עם עובדים צעירים מדור ה-Z. הסרט מדגים הלכה למעשה את השילוב וההדדיות של שני הדורות הללו תחת קורת גג אחד. הפנסיונר שבהתחלה נראה כחריג במקום עבודה של צעירים ותוססים, הופך להיות עמוד התווך ומקור השראה לצעירים.

במספר מדינות בארצות הברית פועל הארגון "Generations United" מאז 1986, לחיזוק הקשר הבין דורי. הארגון מפעיל את תכנית "אתרים משותפים"- מקומות שמפגישים בין צעירים לזקנים, בבתי ספר ובמסגרות שונות.

פרשתנו סמוכה לחג הפורים. המגילה מציגה לנו מפגש בין דורי, בין אסתר הצעירה למרדכי דודה המבוגר. אסתר מקיימת דיאלוג עם מרדכי וממסד הסנהדרין : " ותאמר אסתר, להשיב אל-מרדכי. לך פנוס את-פל-היהודים הנמצאים בשושן, וצומו עלי ואל-תאכלו ואל-תשתו שלשת ימים לילה ויום-- גם-אני ונערתי, אצום בן ; ובכן אבוא אל-המלך, אשר לא-כדת, וכאשר אבדתי, אבדתי. ויעבר, מרדכי ; ויעש, ככל אשר-צוה עלי אסתר". (אסתר, ד', טז-יז). כידוע, גזרת המן נגזרה בחודש הראשון הוא חודש ניסן, בשלושה עשר יום בו. ולצום שלושה ימים, פרושו לצום גם בליל הסדר ומה עם חובת האכילה בליל הסדר, שביטולה מחייב כרת. " אמר לה מרדכי : והלא יום שלישי פסח הוא, איך יתענו ישראל בו? אמרה לו : אתה ראש לסנהדרין ואתה אומר דבר כזה? ואם אין ישראל, למי הפסח?" (פרקי דרבי אליעזר, נ').

המתווה החינוכי טיפולי בתהליך השינוי של עם ישראל מעבדות לחירות, עולה מדרגה בפרשתנו, בהכשרת החברה האזרחית המדברית, להתמודד עם האתגר של המפגש הבין דורי. המפגש מתקיים למרות הפערים האישיים, התפיסתיים, הדיגיטליים והתרבותיים, בין הפעמון דור ה-Z המאופיין בזירוז, דיבור קצר, מיד, כאן ועכשיו, לבין הרימון, הדור השקט ודור הבייבי בום, המאופיין ביישוב הדעת, בשגרה ובניסיון חיוני בשנות דור לדורות.

"ואתה תצוה" - הוא המסר לאחריות ושותפות במפגש הבין דורי- זירוז, מיד, ולדורות, של הפעמון והרימון, בנשיאה משותפת של "אלונקות המדבר", בלקיחת שמן זית זך כתיבת למאור העלות נר תמיד, לחיזוק וביצור חוסנה של שרשרת הדורות של העם היהודי מאז ולתמיד.

